

WSTĘP

30 maja 1970 r., na nadzwyczajnym posiedzeniu Rady Jedności Narodowej, polskiego parlamentu na uchodźstwie, Kazimierz Sabbat, ówczesny przewodniczący Egzekutywy Zjednoczenia Narodowego, później premier i prezydent RP na uchodźstwie, szczegółowo scharakteryzował dokonania gen. Władysława Andersa¹:

Piękną jest karta służby żołnierskiej Władysława Andersa, tworzywo wielkiego eposu, jaki zapewne w przyszłości podejmie polska literatura. Ten epos rozpoczyna służba w obcym mundurze, bo taki był los Polaków. Tam już okazały się dowódcze talenty młodego oficera. Razem ze swym pokoleniem przeżył uniesienia odzyskania niepodległości i przywdziania munduru polskiego. Zabłysnął w wojnie polsko-bolszewickiej. W roku 1939 w ustawicznych walkach przeszedł całą Polskę od północy do południa, walcząc z Niemcami i z Rosjanami. Przeszedł więzienia sowieckie, a następnie z łagierników, zesłańców, skazańców stworzył Armię Polską w Rosji, która mimo szkorbutu, tyfusu, głodu i zimna przetrwała, aby zmienną koleją losów znaleźć się w Persji, w Ziemi Świętej i wreszcie na historycznych szlakach legionów Dąbrowskiego we Włoszech, by jak oni stanąć na Kapitolu. Historia Polski zawdzięcza jemu legendę zwycięstwa pod Monte Cassino. Na tej legendzie wychowywać się będą przyszłe pokolenia.

Nie był Generał Anders politykiem, był natomiast przywódcą politycznym. W okresie wojny Armia Polska w Rosji była czynnikiem wojskowym, lecz okoliczności uczyniły ją, zwłaszcza w oczach sowieckich, czynnikiem politycznym. Wyprowadzenie z Rosji tysięcy osób cywilnych, kobiet, dzieci, rodzin żołnierskich było uratowaniem ich od zagłady. Ta decyzja, a była ona niełatwa, była jednym z głównych fundamentów naszej obecnej emigracji niepodległościowej. Armia Polska na Wschodzie, a później we Włoszech, znowu była nie tylko narzędziem wojskowym, znakomitym, jak to wykazał przebieg kampanii, ale spełniała także rozliczne zadania narodowe, a więc opiekuńcze, oświatowe, wychowawcze, propagandowe a także polityczne. Nie darmo mówiono o Wojsku Polskim we Włoszech „Mała Polska”, bo nią była.

¹ Bogusław Polak, *Rada Jedności Narodowej o Generale Władysławie Andersie* (1970), [w:] *Studia z dziejów Polski i Europy w XIX i XX wieku*, pod red. Janusza Farysia, ks. Romana Nira, Marka Szczerbińskiego, Gorzów Wielkopolski 2004, s. 217–237.